

Läänemaa haigla kasvab ja muutub koos kogukonnaga

Kai Tennisberg – Läänemaa haigla

Teadaolevalt on Haapsalu linnal haigemaja olnud juba 18. sajandil. Selle olemasolu oli kohustuslik 1783. aastal Katariina II kehtestatud asehalduskorraga ning ajalooürikutest selgub, et vaatamata riigikordade muutumistele on läbi aegade haiglaga seotud üsna sarnased probleemid. Juhtivaks teemaks nagu nüüdki oli tervishoiu kulukus ja rahastajad. Ilmaski pole lõppenud vaidlused selle üle, kui suures osas vastutab haigla olemasolu eest linn ja milline osa jääb maakonna kanda. Tänapäeval võib lisada arutelud riigi ja omavalitsuse vastutuspiiride üle.

1918. aastal oli Haapsalus seis parajasti selline, et kuldsest 1/5 kattis linn ja 4/5 maakond. Lisaks muidugi pidi patsient suure osa ravi eest ise tasuma. Maksuta tohtisid ravi saada õnnetusjuhtumites kannatanud ja nakkushaiged. Haiglas töötasid arst, velsker, halastajaõde, 2 haigemaja teenijat, kojamees ja toidukeetja. Aasta jooksul raviti 115 maakonna ja 3 linnainimest. Läänemaal elas sel ajal 76 000 ja Haapsalu linnas 4000 inimest. Võrdluseks: praegu elab Läänemaal umbes 26 000 ja Haapsalu

linnas 10 800 inimest ning Läänemaa haigla aastaaruanne näitab mullu 3287 statsionaarset ravijuhtu. Aastate jooksul võeti tööle rohkem inimesi ja ka patsientide arv kasvas. 1922. aasta lõpul võidi raporteerida, et haiglas oli ravitud 309 haiget.

Nagu tänapäevalgi, oli ligi sada aastat tagasi haigla töös oluline dokument tervishoiuteenuste hinnakiri. Haigekassast polnud veel undki nähtud, hinnakirja kinnitas maakonnavalitsus. Näiteks oli 1922. aasta hinnakirja järgi päevamaks haige pealt, kes on Lääne maakonnast, 100 marka ning haigete pealt väljastpoolt maakonda 135 marka. Kui haige viibis üksiktoas, oli päevamaks 300 marka. Lõikuse eest tuli haigemajale sõltuvalt selle „suurusest“ maksta 50–200 marka, lisaks pidi operatöör saama samuti lõikuse suurusest sõltuvat eritasu 400–4000 marka. Narkoos maksis 50–200 marka ja sidumismaterjal 30–150 marka. Kui lõikus tehti ambulatoorselt, oli haigemajale kuuluv osa ikka 50–200 marka, kuid siis oli selle hinna sees ka sidumismaterjal. Kui haige vajab arstimise otstarbel vanni, tuli sellegi eest

tasuda 50 marka. Kipssidemete hind oli 150–300 marka tükk. Sama palju maksis näiteks 1–2 kg seapekki või kott rukist. Et umbes 5000 marga eest võis talumees enesele aurukatla soetada, võib arvata, et lihtsalt ilulõikuste pärast tol ajal arsti juurde ei tulnud, ning järjekord arsti juurde oli üsna tundmatu asi, kui just mõni külgehakkavate haiguste puhang ei juhtunud liikvel olema.

Haapsalu haigemaja töötajate põhipalkades vabariigi algusaastail nõnda suurt erinevust polnud kui praegu. 1922. aastal sai kojamees 3000 marka, halastajaõde ja ämmaemand 4500 marka kuus. Tähelepanuväärne on, et arsti garanteeritud põhipalk oli väiksem kui õel – vaid 4000 marka. Samas teenis tohter kindlasti olulist lisa igasuguste eritasude arvelt. Päikese all pole aga midagi päris uut: teenivad ju tänapäevased käsunduslepingute alusel töötavad rändkirurgid samuti oma palga „operatööri eritasude ja lõikuste suuruse“ pealt.

1926. aastal koliti haigla väga viletsatest, mitmes üürimajas paiknevatest ruumidest, kus mõnes isegi veetoru ja kraaniga kätepesuriista ei olnud, De la Gardie lossi, mille Lääne maavalitsus omanikult 3 miljoni marga eest omandas ja arhitekt Artur Perna projekti järgi haiglaks ümber ehitada laskis. Ehitus oli eelnevaga võrreldes lausa luksuslik: majas olid keskküte, veevõrk, kanalisatsioon ja elektrivalgustus. Haigetele oli planeeritud 20 ruumi, sh laste- ja sünnitustuba. Haiglas oli 50 voodikohta ning 6 voodikohta nakkushaigetele. Keldris leidisid lahkamiskamber ja desinfitseerimistuba. Uudisajadeks olid eriti moodne operatsioonisaal, elektri ja auruga töötav steriliseerimisruum, röntgenikabinet ja elektrikabinet,

Foto 1. Madis Martinsoni „pisike juurdeehitus“

kus n-ö kõrgmäestikupäikest tekitati ja tehti elektermassaaži. Kogu selle suurepärase kompleksi personal oli 1926. aastal vaid kolm arsti (sise-, haava- ja naistearst), kaks õde, ämmaemand ja teenija. Keetja, kojamees ja majandusjuhataja olid muidugi ka.

Järgneva 50 aasta jooksul muutusid riigikorrad, suurenes bürokratia, vahetusid arstide ja patsientide põlvkonnad. Tulid uued arstid, uued ideed ja teadmised, ent vastavalt suurenesid ka patsientide ootused. De la Gardie maja püüdis truult täita oma kohust. Paraku kiviseinad ei suutnud venida. Vajadus uue haiglahoone järele muutus aina pakilisemaks. Teatavasti ei olnud rahvavõimu tingimustes rahval voli tahta ja võimu otsusel polnud vaja mingit uut maja. Olukorra päästis tollaegne peaarst dr Madis Martinson: „Ega me haiglat ei tahagi, saame hakkama „pisikese juurdeehitusega”.“ Selle mõttega leppis võim kõige kõrgemal tasemel heal meelel.

1979. aastal oli juurdeehituse mõtte teoks saanud: 4 korrust, lisaks pööning, kõik kenasti pika koridori kui nabanööriga vana maja küljes kinni. Kaks ja pool sada voodikohta, uus labor, ruumikas apteek. See viimane, tõsi küll, oli suures osas ladu, sest ravimeid pidi kuudeks, kui mitte aastateks ette varuma. Mine tea, millal jälle saab!

35 aastat hiljem elab haigemaja taas teistsugust elu. Muutused on olnud ulatuslikud ja kiired. 2000. aastast ei ole maakonnas sünnitusosakonda. Suletud on ka psühhiaatria statsionaar. Kiirabibrigaadid on üle antud Põhja-Eesti Regionaalhaiglale. Elanikkond on vähenenud ja vananenud. Euroliidu toel on De la Gardie loss uuesti ümber ehitatud. Nüüd paikneb väärrika ajalooga majas 35 kohaga hooldekodu. Osaliselt renoveeritud „pisikeses juurdeehituses” paiknevad Läänemaa haigla 103 litsentseeritud voodikohta, sh 50 öendushooldust vajavatele patsientidele. Igapäevaselt töötab 22 arsti, 53 õde ja 44 hooldajat. Lisaks apteegi, labori, röntgeni ja raamatupidamise inimesed, IT-töötajad, autojuhid, köök ja muu majanduspersonal.

Foto 2. Äsja renoveeritud De la Gardie loss

Ambulatoorseid vastuvõtte tehakse 18 erialal. Peale oma arstide käib Läänemaal väiksema või suurema koormusega töö umbes 50 käsunduslepingu alusel töötavat arsti.

Maja ühes tiivas on endise psühhiaatriaosakonna ruumid ümber ehitatud ja renditud perearstidele. Ruume renditakse ka dialüüsi tegemiseks firmale Fresenius Medical Care ning PERHile kiirabibrigaadide majutamiseks.

Kuidas edasi? Kogukonna avalikes huvides tegutsevad asutused, sealhulgas haigemajad, on kui elusolevused. Nad kasvavad ja muutuvad koos kogukonnaga, neil on oma vajadused ja nõudmised, oma intiimne siseelu. Nad peegeldavad ja samas mõjutavad tugevasti kogukonna toimimist. Seega, niivõrd, kui võrd muutub Läänemaa elanikkond, olgu arvult, vanuselt, hariduselt, rahvuselt või muudelt näitajatelt, seda võrd tulevad kindlasti muutused ka Läänemaa haiglas. Kuni on aga olemas Läänemaa oma kuitahes suure või väikese elanikkonnaga, ei ole karta, et arstiabi siit kaob. Tähtis nii kogukonna kui ka haigemaja enda tervisele on üritada seda korraldada optimaalsel viisil. Ühiskonnas kulgevatele paratamatutele protsessidele ei tohi vastu seista, nendega tuleb kohaneda ja kaasa minna võimalikult kiiresti. Nii on muutused kõige vähem valulikumad.

Suurim väljakutse on hästi hakkama saada spetsialistide võimalikult väikese arvuga. Praegu ei paista sellele paremat lahendust kui tihendada haiglate koostööd. Nimetagem seda pealegi moodsalt võrgustumiseks. Võrgustumisest rääkides mõeldakse enamasti sidemeid maakonna haiglate ning kesk- või regionaalhaiglate vahel. Protsessi teine pool on esmatasandi tervishoiuteenuste koondumine. Läänemaa haiglas unistame ja tegutseme korraliku tervisekeskuse nimel, kus lisaks perearstidele töötavad ka hambaarstid, apteek ja tervisedendajad. Järjest suurenev tööpõld on füsioterapeutidel, toitumisnõustajatel, tervisespordialade treeneritel.

Loobuda tuleb ebaratsionaalsetest tegevustest. Sünnitusosakonna sulgemine on vaid üks näide. Hulga eriarstide valvevalmidus Eesti igas maakonnas arstide defitsiidi tingimustes on küsitava kasuteguriga. Maakonnas ei tule tagada mitte lihtsalt arsti valve, vaid peab olema erakorralises meditsiinis pädeva arsti valve ning hea konsulteerimisvõimalus spetsialistidega võrgustiku teistes haiglates. Kui see pole võimalik, siis on nii elanike kui ka haigla huvides see selgelt välja ütelda ja panustada pigemini kiirabi paremasse kättesaadavusse.

kai.tennisberg@salmh.ee